

Zijn waterralkuikens echte nestvlieders?

G.H.J. De Kroon

Inleiding

Bij het waarnemen van tot drie dagen oude kuikens van de Waterral (*Fallus aquaticus*) in verscheidene nesten, was het mij opgevallen, dat de kuikens niet stonden en niet liepen in het nest. Ze lagen dicht tegen elkaar aan, met de pootjes onder hun buik, de hals enigszins gestrekt in het nest. Wanneer je dicht bij het nest kwam, weerklonk direct de felle en heftige alarmroep van de adulte rallen. De kuikens werkten zich zo vlug mogelijk met krabbende en strekkende bewegingen binnen enkele seconden naar de rand van het nest en tuimelden er vervolgens overheen. Er was immers levensgevaar. Zij vluchtten dus niet lopend uit het nest. Aan spierkracht ontbrak het hun niet, want de lichaampjes werden door de als hefboomen werkende pootjes, waarbij de nageltjes van de tenen op verscheidene plaatsen in het nestmateriaal vasthaakten, uit het nest geduwd.

Volgens Bezzel (1977) hebben nestvlieders, als ze uit het ei komen, een compleet nestdonskleed en zijn meteen in staat te lopen en te zwemmen. De bewegingscoördinatie kan zich relatief snel ontwikkelen, zodat de typische nestvlieder zich van begin af aan ook zelf kan voeden. Ook waterralkuikens hebben, als ze uit het ei komen, een compleet nestdonskleed (Sigmund 1958, De Kroon 1982).

De literatuur is niet eenduidig over het wel of niet nestvlieder zijn van waterralkuikens. Volgens Harrison (1975) en Ripley (1977) zijn het nestvlieders. Cramp & Simmons (1980) beschrijven daarentegen, dat het broedsel de eerste dagen op het nest verblijft alvorens het te verlaten. Volgens Potapov & Flint (1989) blijven de kuikens de eerste 24 uur in het nest met de ouders. Andreas (1996, 1999) beschrijft echter aan de hand van volièrewaarnemingen, dat de kuikens tezamen de eerste vier, vijf dagen in het nest blijven met een adulte ral. Het poetsen van het donskleed werd door hem waargenomen vanaf de vierde dag, waarbij de kuikens hun evenwicht verloren, evenals bij het krabben. Volgens Sigmund (1958) groeit de poot het snelst. De foto's van Heinroth & Heinroth (1928) en van Sigmund (1958) laten zien, dat kuikens van respectievelijk vier en vijf dagen oud kunnen hurken en staan.

Uit de beschrijvingen van Cramp & Simmons (1980), Potapov & Flint (1989) en Andreas (1996) is op te maken, dat waterralkuikens geen echte nestvlieders zijn, maar meer seminestvlieders, zoals de kuikens van meeuwen en sterns.

Morfologisch gezien is een volgroeiende Waterral, primair loopvogel (Sigmund 1958), maar dat houdt nog niet in, dat de kuikens meteen kunnen lopen en/of zwemmen.

Er werd nagegaan, waarom kuikens van de Waterral één tot vijf dagen verblijf houden in het nest.

Methode

In de broedperiode van 1992 werden een tiental Waterral-nestkuikens uit vier nesten genomen. Dit werd gedaan binnen 48 uur nadat het kuiken uit het ei was gekomen en opgedroogd. Om het overbrengen van geur, in verband met bodempredatoren, te voorkomen werden de kuikens vastgepakt met een in het water nat gemaakte hand. Per keer werden een of twee kuikens in een lege hard plastic bak (35 x 45 centimeter) neergezet op de kale bodem en van een afstand enige tijd geobserveerd. Daarna werden ze in de hand genomen om ze op te warmen. Vervolgens in dezelfde bak, maar nu gevuld met ongeveer tien centimeter water, op het wateroppervlak gezet. Ten slotte werden ze opgewarmd in het nest gelegd.

De literatuur is niet eenduidig over het wel of niet nestvlieders zijn van waterralkuikens. Foto: Jürgen Die-drich GDT.

Resultaten en discussie

Bij het neerzetten van de kuikens op de bodem van de lege bak vielen ze bij het loslaten meteen voorover, om vervolgens op hun linker- of rechterzij (flank), of rug te gaan liggen. Ze leken naar voren toe topzwaar en van enig evenwicht was onder deze *abnormale* omstandigheden geen sprake. Hulpeloos bleven zij dan ook zijdelings of ruggelings liggen. Spartelden met de pootjes en maakten piepende geluiden.

De oorzaak van dit gedrag zou de voor de kuikens levensbedreigende situatie kunnen zijn op dát moment, waardoor zij zich apathisch en gestrest gedroegen en wellicht daardoor niet in staat waren om te hurken of op de buik te liggen. Er kan worden opgemerkt, dat de nagels van de tenen op de kale plastic bodem geen houvast konden vinden, zoals op het plantaardig materiaal in de nestkom. Bodembedekking in de vorm van bijvoorbeeld textiel of iets dergelijks is niet toegepast.

Werden ze daarentegen in de bak met water gezet, dan dreven ze meteen, perfect in balans en doordat ze in het water almaar loopbewegingen met de pootjes maakten, verplaatsten zij zich in de bak langs de kant. Dit is in overeenstemming met Andreas (1999), die de drijfproef echter deed met vijf dagen oude kuikens.

Zoals boven beschreven, werken bij enige onraad de kuikens zich meteen uit het nest over de rand. Vallen ze in het water, dan kunnen zij blijkbaar meteen drijven en wegzwemmen en zich vervolgens verstoppert. Staat er geen water rond het nest, dan liggen zij eerst hulpeloos tussen de vegetatie of op de grond te spartelen, om zich vervolgens, zo vlug als mogelijk, onder plantmateriaal te verbergen. Als de omgeving weer veilig is, worden de kuikens door de ouders op het gehoor, door uitwisseling van geluid, teruggevonden. Vervolgens beetgepakt met de snavel en in het nest gelegd (eigen waarnemingen). De ouders pakken namelijk het kuiken achter de kop bij het nekvel vast en dragen het ergens naar toe. Dit gedrag is voor het eerst waargenomen door Turner (1909) en gefotografeerd door Percy (1951).

■ G.H.J. de Kroon, Havendijk 56, 4201 XB Gorinchem.

LITERATUUR:

- Andreas, U. (1996): Brutverhalten der Wasserralle von Volierenbeobachtungen. Journal für Ornithologie 137: 77-90.
- Andreas, U. (1999): Haltung und Handaufzucht von Wasserrallen. Der Zoologische Garten N.F. 70 (1) :11-20.
- Bezzel, E. (1977): Ornithologie. Stuttgart: 170-171.
- Cramp, S. & K.E.L. Simmons et al (1980): Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Volume II: 543. Oxford.
- Dementiev, G.P. & N.A. Gladkov (1969): Birds of the Soviet Union. Volume III: 714. Jerusalem.
- Glutz von Blotzheim, U. N., K.M. Bauer en E. Bezzel (1973): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 5: 386-388. Frankfurt am Main.
- Harrison, Colin O.J. (1975): Jungvögel, Eier und Nester aller Vögel Europas, Nordafrikas und des Mittleren Ostens. Hamburg-Berlin: 135.
- Heinroth, O. & M. Heinroth (1928): Die Vögel Mitteleuropas, Band III, foto's (217-1).
- Kroon, G.H.J. de (1982): De Waterral. Kosmos Vogelmonografie: 38-40. Amsterdam.
- Kroon, G.H.J. de (1999): Hoe diep is het oppervlaktewater in de broedhabitat van de Waterral? Het Vogeljaar 47 (4): 169-170.
- Kroon, G.H.J. de (2000): Over nesthabitat en nest van Waterral in actief laagveen. Het Vogeljaar 48 (4): 147-148.
- Percy, Lord W. (1951): Three studies in Bird Character. Foto 80. London.
- Potapov, R.L. & V.E. Flint (1989): Handbuch der Vögel der Sowjetunion. Wittenberg Lutherstadt: 284.
- Ripley, S. Dillon (1977). Rails of the World. A Monograph of the Family Rallidae. Toronto: 119.
- Sigmund, L. (1958): Die Postembryonale Entwicklung der Wasserralle. Sylvia 15: foto 1 & 117.
- Turner, E.L. (1909): A Remarkable Incident in the Life-History of the Water-Rail. British Birds 3 (III): foto VI & 68.

Morfologisch gezien is een volgroeide Waterral primair loopvogel.
Foto: Henk H. Harmsen.

Conclusie

Aannemelijk is, dat Waterral-kuikens aanvankelijk niet kunnen hurken, staan en lopen, maar des te beter op het water kunnen drijven en zwemmen. Hierdoor is het enerzijds te begrijpen, dat de kuikens de eerste dagen in het nest verblijven en anderzijds waarom rond meer dan 90% van de nesten in ondiep water stond (De Kroon 1999 en 2000).